

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 2: 60 - SUBJECTIVITY & OBJECTIVITY IN HALACHA

3 - TROUSERS AND PANTS FOR WOMEN

OU ISRAEL CENTER - SPRING 2023

- In the previous shiur we opened a conversation about the Torah prohibition of Beged Ish. We saw that, according to all opinions, there is an element of subjectivity in this mitzva in defining what is considered 'masculine' and 'feminine'.
- We also saw that there are two main approaches - (i) an entirely subjective approach whereby the society of the time¹ defines what is considered 'masculine' and 'feminine'; and (ii) and partially objective approach in which some actions or clothing are intrinsically defined as belonging to a specific gender and therefore prohibited for the other gender, even though there may be other activities or clothing which will depend on the subjective approach of that society.
- In this shiur we will look at the complex issue of trousers and pants for women - from the perspective of beged ish and beyond².

A] BEGED ISH - A BRIEF REVIEW

1. לא־יְהִי־כְלִי־גִבֹר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גִּבֹר שְׂמֵלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֲלֶיהָ.

דברים כ"ב

The Torah prohibits a 'kli' of a man to be worn by a woman, and the dress of a woman by a man. It also gives a reason for this - calling it a toeva.

2. משרשי המצוה להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערוה ... ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שוים, יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זמה ...

ספר החינוך פרשת כי תצא מצוה תקמב

The Sefer HaChinuch explains that one of the reasons for the mitzva is to avoid the inappropriate mixing of the sexes which will lead to sexual laxity and immorality.

3. לא תַעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי הָאִישׁ כְּגוֹן שִׁתְּשִׁים בְּרֹאשָׁהּ מִצִּנּוֹת אוֹ כּוֹבֵעַ אוֹ תִלְבָּשׁ שָׂרְיוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אוֹ שִׁתְּגַלַּח רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ. וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה כְּגוֹן שִׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִין וְחִלִּי זָהָב בְּמִקוֹם שָׂאִין לִבְשֵׁין אוֹתָן הַכֹּלִים וְאִין מְשִׁימִים אוֹתָן הַחִלִּי אֶלֶּא נְשִׁים הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. ...

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יב הלכה י

The Rambam rules that cross-dressing is prohibited, irrespective of whether there is any actual mixing. However, he also rules that the definitions of clothing and jewelry etc that are prohibited must be assessed based on the 'minhag hamedina' - the prevailing custom of the time and place.

4. כי כן נהגו כאן שבגדי פשתן ובגדי לנר גפן חין האנשים לובשין אותן לצבעים. אבל בגדי כלך ובגדי משי ובגדי מילת לובשין אותן הגזרים לצבעים צבל מיני לצבעונים. לפיכך מותר להם ללבוש מאלו כפי מנהג הזמן והמקום. ואם היה זמן או מקום שאין רגילין צאלו ג"כ אלו היו אסורין להם. וכן כי יש כאן מנהג למלבושי נשים ולמלבושי אנשים ובמקומות אחרים מנהג אחר כל האסור צו ממנהגו והביתר צו ממנהגו. כי לא סיים לנו כלי גזר ושמלת אשה חלה לפי המנהגות צבה

ש"ת הרשב"א חלק ה סימן קכא

The Rashba notes that, in his time and locale, men would wear colored silk clothing but not colored linen and cotton clothing. But this could change in other places and at other times - all depends on the local minhag.

- In Part 2 we saw the positions of the Mechaber and the Rema in Shulchan Aruch on this and similar issues. While the Mechaber seems to maintain that some actions may be objectively prohibited as beged ish, the Rema takes a broader subjectivized approach.

1. We looked in the previous shiur at whether 'society' is defined by the practice of religious Jews or broader non-Jewish habits.

2. An excellent resource on this topic is the website Deracheha - see <https://www.deracheha.org/dress-3-more-details/#pants> and some of the source in the sheet were taken from that site.

B] PANTS AND BEGED ISH

B1] THE HISTORICAL SHIFT

5. In some cultures, pants have been common garments worn by women for centuries or millennia. This was not the case in much of Western society. In the United States, women typically wore long skirts, with the exception of some women who wore pantslike garments to perform work or engage in sports. While there were some women who championed pants in the 19th century, pants as an acceptable everyday clothing option for women didn't truly catch on until the mid-20th century. The adoption of pants as a popular item of dress for women in Western society traces its roots to the mid-19th-century dress-reform movement. Although there were women of this time who were already wearing pantslike clothing if they were engaged in physical exercise or household work, the garments were typically worn out of the public eye. Most women usually wore long skirts that felt heavy, looked bulky, and limited their range of motion. Some women, embracing the concept of "rational dress," wanted the option to wear pants in public. Some wanted it for purely practical reasons, such as for comfort and ease of movement. For others, the freedom to wear pants was tied to the women's rights movement, a radical and controversial crusade at the time.
- In the United States, Elizabeth Smith Miller designed an early version of pantslike clothing for women around 1851. It consisted of a skirt extending below the knees and loose "Turkish" trousers that gathered at the ankles, and it was worn with a short jacket on top. Known as "bloomers," this garment took its name from an early advocate of Miller's design, Amelia Jenks Bloomer. Other early supporters of pants for women were physician and reformer Mary Edwards Walker and suffragist Elizabeth Cady Stanton. Despite enjoying popularity in some circles, bloomers generated much controversy. Their everyday use faded away after a few years, and pants for women were again relegated to a limited range of activities, such as exercise or chores, or were worn in private.
- There were short-lived revivals of pants-wearing in public by women, such as during World War I (1914–18), when civilian women who took over jobs traditionally held by men sometimes wore pants. During World War II (1939–45), pants were more widely worn by civilian and military women, both at work and socially. Although women continued to enjoy wearing pants after the war, particularly for sports or leisure, style trends for women remained fixated largely on skirts or dresses until the 1960s and '70s. Then, buoyed by the women's rights movement, pants became firmly established as popular and appropriate clothing options for women at home, in public, and in many workplaces.

Encyclopedia Britannica - When did women start wearing pants?³

B2] THE LENIENT POSITION ON 'BEGED ISH'

6. ומ"מ נ"ל מדקדוק לשון הרשב"א שלא החמיר בזה אלא בדין העברת שער בית השחי ובית הערוה, שאינו ראוי מצד הטבע אלא לנשים. משא"כ במלבושים וכיו"ב גם הוא יודה דלא שייך איסור זה אלא בבגד המיוחד לנשים בלבד או לנשים בלבד, הלא"ה אין בזה איסור משום לא ילבש גבר. וה"ה כאן לאחר שנתפשט הדבר בזה"ז בלבישת מכנסים לנשים בהרבה מקומות, אין בזה משום לא יהיה כלי גבר על אשה, כיון שעכ"פ אינו מיוחד לנשים דוקא. ומכ"ש שיש הבדל ניכר בין המכנסים של נשים למכנסי גברים. והרי זה כמבואר.
- שהרי השדי חמד (מע' ל כלל קטז) כתב בשם מהריק"ש ולב חיים שאפילו מלבוש שצורתו שוה לנשים ולנשים אין בו משום לא ילבש גבר שמלת אשה. ואבותינו סיפרו לנו שכן נהגו בדורותם שהנשים היו לובשות חלוק פתוח מצד הפנים עם כפתורים וחגורה כמו האנשים ממש, ואין פוצה פה. ואין איסור אלא בבגד המיוחד וצורתו ניכרת שהוא של איש בלבד, שאסור לאשה, וכן להיפך, אבל כשהן שוים בצורתם אין כאן מקום איסור מאחד לשני, זולת ממדת חסידות.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן ידו-ז

Rav Ovadia Yosef rules clearly that pants are only prohibited for women where they are specifically designed as men's pants. Once they are unisex, the prohibition does not apply. This is even more clear where the clothes are specifically designed as women's pants.

3. <https://www.britannica.com/story/when-did-women-start-wearing-pants>. See also https://en.wikipedia.org/wiki/Trousers_as_women%27s_clothing. In *Sex and Unisex: Fashion, Feminism, and the Sexual Revolution*, Jo B. Paoletti explains that "by the early 1960s trousers in many forms – jeans, capris, and shorts – were acceptable leisure styles for American women, particularly the young. Between 1965 and 1975 this acceptance pushed past existing boundaries into the workplace, the schoolroom, and even formal occasions, to the point that trousers were no longer considered masculine, but, rather, neutral garments." (p38) However, "if unisex and the trend away from formality helped launch the fashion for pants, the surprise accelerant was the controversy over skirt lengths Tired of the uncertainty generated by pants and miniskirt controversies, the French fashion industry conspired to introduce mid-calf-length (midi) skirts in January 1970, in an attempt to force "wardrobe-killing change." (p40-41). "The miniskirt was especially problematic Women who a few years earlier would have considered trousers "unladylike" found tailored pantsuits a reasonable alternative to dresses in unfashionable lengths or trendy dresses that made them look foolish." (p45).

B3] THE STRINGENT POSITION ON 'BEGED ISH'

7. ... מזמן רב נכנס מאדע [אופנה] במלבושי נשים, בשם סלאקס והם כמו מכנסים, אבל יש חילוק באותם שנעשו במיוחד לנשים, שהמה בכמה צבעים וכדומה, שאין אנשים לובשים אותם כלל, האם יש איסור בזה כיון שהם דומים למכנסים, או מפני שבתחילה בגדים כיוצא בזה נלבשים רק לאנשים עכ"ל.
הנה אין דין זה צריך בושש דהוי איסור גמור. דחוץ מזה דבגדי שחץ כאלו, נעשים מתחילתם לעבירה, והם בגדי זימה, ומביאים לידי תועבה, ואף אם לא יהי' בכלל כלי גבר המה בכלל תועבת ד' כל עושה אלה. עוד באמת המה בכלל כלי גבר ממש דעדיין שם מכנסים עליהם. והגם שהם משונים קצת מ"מ שם עליהם

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן קח

However, Dayan Yitzhak Weiss⁴ rules that pants are OBJECTIVELY men's clothing and are thus totally prohibited for women.

C] TIGHT PANTS - FOR MEN AND WOMEN

8. ומכל מקום מודה אני שאין להתיר כאן לכתחלה לבישת מכנסים אלה לבנות כי בגדי שחץ הן, ומעוררות תשומת לב מיוחדת לרואיהן יותר מאשר שמלה או חצאית רגילה, ומביאות לידי הרהורים רעים. ואין לבנות ישראל הכשרות ללכת בהן כלל. ובפרט במכנסים המהודקות ממש על הגוף שגורמות הסתכלות והרהורים רעים ביתר שאת. וכן העלה בשו"ת ישכיל עבדי שם, שעכ"פ יש לאסור לבישת המכנסים האלה לנשים, שהוא מלבוש פרוע ופרוץ ומביא לידי הרהור וניאוף, בפרט בזה"ז שאין גדר ומחיצה בין הבחורים לבחורות ועלול הדבר להביא לידי ניאוף וזימה.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד:

Even though he is lenient on the question of beged ish, Rav Ovadia is clear that tight pants that leave little to the imagination are prohibited for women as lacking more fundamentally in tzniut⁵.

9.

ובהדיא איתא בפסיקתא זוטרתי דר' טוביה הנק' לקח טוב [שהביאו ממנו רבותינו הפוסקים בהרבה מקומות] והיה קודם הרמב"ם, וז"ל בפרשת תצווה, ועשה להם מכנסי בד. לא כדרך שלנו, כי אלו צרים בלבישתם וארוכים. ושל כהנים היו רחכות וקצרים, ולא היה להם

הגמ', אך מדברי הרא"ש לא נראה הכי ע"כ. ומ"מ ברוד שצריך דקאמר הלק"ט לאו צרים ממש שדחוקין לבשו מאד כמנהג הפרוצים, דאלו ודאי אסור, רק כלפי רחבים

שו"ת עולת יצחק א אבן העזר קמח

R. Yitzhak Ratzabi rules that tight pants are also prohibited for men and notes that pants of the Cohanim were loose.

10. ומכל מקום אם אין הבנות שומעות לקול הורים ומורים להמנע מלבישת חצאיות קצרות ביותר, והולכות בשוק וירך מגולות, שהיא פריצות יתירה, יש לבחור הרע במיעוטו, ולהורות להן כהוראת שעה ללבוש מכנסים, ודמי למ"ש בסוטה (מח) 'זמרי גברי ועני נשי פריצותא, זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת. למאי נפקא מינה לבטולי הא מקמי הא'. ופירש רש"י, שאם אין שומעים לנו לבטל שניהם נקדים לבטל את זה שהוא כאש בנעורת שהיא פריצות יותר גדולה. ע"ש. ובתשו' הרשב"א ח"ה (סי רלח) שבכדי להסיר המכשלה מן העם צריך החכם לעלות מן החמורה אל הקלה ואין נוטלין כל החבילה ביחד; ואחר כוונת הלב הדברים אמורים, וכמ"ש (נויר כג) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד:

Rav Ovadia rules that, although pants for women are not permitted in halacha, they are less objectionable to short skirts and thus he felt the need to push harder to avoid the latter.

4. This is also the position of some other poskim - see Shu't Tzitz Eliezer 11:62 and Shevet Halevi 2:63. According to this stringent position, any kind of pants, including pajama pants, would also be prohibited, even in private and even when only women are present. As noted above, most poskim do not take this view and R. Ephraim Greenblatt (Shu't Rivevot Ephraim 5:534:1) rules that pajama pants are permitted in a private bedroom. This is also quoted in Shu't Ohel Yaakov, Yoreh Deah 182, fn. 98, as the rulings of Rav Yosef Shalom Eliyashiv and Rav Chaim Pinchas Sheinberg. Many poskim also apply this approach to lo yilbash in situations where only women are present, such as a separate beach or women only sports event.

5. One source sometimes suggested for the idea that skin-tight clothing is not considered a covering is the Bach on the Tur, Yoreh Deah 340:10, concerning a women's obligation to tear keria for a deceased relative. The Bach rules that tearing in such a way that reveals the woman's undershirt is tantamount to revealing her body. This is ruled by the Shach, Yoreh Deah 340:22, who writes "when she reveals her undershirt this is also p'ritzut, as if she revealed her chest." However, this case relates to revealing an undergarment, and may not be relevant to pants which are always showing. However, logically, there must come a point when an ultra-thin covering on the skin is not considered to be a covering at all.

D] PANTS AND PISUK RAGLAYIM

11. דהרי מעצם מהותם של בגדים אלה בולטים לעין השמש השחצנות והתועבה, וכן מחשבת הזימה של לובשיהן. וממש ברגליהן תעכסנה⁶ בפיסוק הרגלים דמינכרי ובהבלטת מחצב מבנה גופם רח"ל ... שלבישת מכנסיים כגון אלה הם כשלעצמם מגלמים הערות-דבר.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן טב

The Tzitz Eliezer also stresses the concern that the pants in question are often very tight and references the concept of 'pisuk raglayim'.

12. וְכֵן הַמְרַכֵּב אֶשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הָזָב יִטְמָא. וְכֵן הַנֹּגֵעַ בְּכָל כְּלֵי אֶשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֲץ בְּמֵיִם וְטָמָא עַד הָעֶרְב.

ויקרא טו:ט, כב

When discussing the halachot of a zav⁷, the Torah refers to him riding astride a saddle⁸. However, when discussing the equivalent halacha for a zava⁹, the Torah mentions only her sitting, and not riding.

13. תניא דבי רבי ישמעאל: לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב. (רש"י - לפי שאין כגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה, ואף על פי שהמרכב והמושב שוין בשניהם)

פסחים ג. ורש"י שם

Chazal learn from this that one should always speak in a manner which is clean and tzanua, which Rashi understands to be the avoidance of any mention of pisuk raglayim - the split of the woman's legs.

- In halachic terms, this relates to speech and not to clothing. One might argue that if it is prohibited to speak of it, then even more so to do it, although that may, in practice, be contextual and it is not clear for instance that there is an absolute prohibition for a woman to ride a horse in the normal manner¹⁰.
- Nevertheless, many poskim¹¹ have ruled that one of the issue with tight pants is a concern of pisuk raglayim.

14. אשר לא תגלה ערותך - שטל ידי המעלות אתה נריך להרחיב פסיעותיך. ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כח:יג) ועשה להם מכנסי צד מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוצ לגלוי ערוה הוא ואתה נוהג בהם מנהג ציון.

רש"י שמות כ:כג

Rashi explains that the ascent to the mizbeach had to be by ramp and not steps since the very act of the Cohanim splitting their legs would be inappropriate, even through they were wearing pants under their robe!

15. אם אין האשה מרחיבה בין רגליה אלא הולכת כרגיל אין זה פיסוק רגלים אפילו אם היא לובשת מכנסיים. ואם היא מרחיבה בין רגליה הרבה הרי זה פיסוק רגלים ואינו צנוע אפילו אם היא לובשת שמלה ארוכה.

שו"ת בני בני ד'כח:ו

However, Rav Henkin ruled that trousers are not per se a problem of pisuk raglayim if a woman is walking normally¹². All depends on the body language of the wearer and, if this is inappropriate, then it will be problematic even in a skirt.

16. שאלתי אותו וצלה'ה אם מותר לאשה ללבוש מכנסיים והשיב לי שאם המכנסיים רפויים ואינם מהודקים להגוף אינו רואה בזה שום איסור. ואדרבה יש בו משום צניעות, אבל אם הם מהודקים ודבוקים להגוף אין ללבוש אותם.

בני בני א מאמר א'לח

Rav Henkin quotes his grandfather (R. Yosef Eliyahu Henkin) as permitting loose trousers in principle. However, this will be subject to the question of Dat Yehudit, which we deal with in the following section.

6. A paraphrase of Yeshayahu 3:16 - וְיִטְפְּפוּ תִלְכָּנָה וּבְרִגְלֵיהֶם תִּעֲפֹסֶנָה - "And with mincing gait, making a tinkling with their feet."

7. A zav is a man who is experience a certain type of unusual genital emission. This is both a sickness that requires treatment and also a source of tuma as an 'av hatuma'.

8. When an av hatuma touches another item, that item will normally become tamei at a lower level, as a rishon letuma. However, unusually, a seat or saddle that he sits on will become equally tamei, also as an av hatuma.

9. A zava is a woman who is experiencing menstrual bleeding in an abnormal manner at a time of her cycle that she is not expecting to bleed. Again, this may be something which requires medical attention and it is also a source of tuma as an 'av hatuma'.

10. See also a discussion in the Ben Yehoyada (Pesachim 3a) about women and horseback riding, and when the needs of practicality and safety justify riding astride the animal as opposed to riding side-saddle. It was standard until the early 20th century for European women of stature to ride side-saddle, and this remained the practice of Queen Elizabeth II on ceremonial occasions.

11. See for instance R. Ovadia Hedaya in Yaskil Avidi 5 YD 20:6 -

משום דלבוש זה של מכנסיים לאשה הוא לבוש פרוע ופרוץ, ואינו מלבוש של צנועים מכיון שהרגלים חלוקים א' מהשנית עד בית הרחם וזה מביא לידי הרהור להמסתכל בה

12. Implicitly this accepts the concern in principle of pisuk raglayim as a halachic issue.

E] PANTS AND DAT YEHUDIT¹³

17. ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית. ואיזו היא דת משה? מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה ולא קוצה לה חלה ונודרת ואינה מקיימת. ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו רבי טרפון אומר אף הקולנית ואיזו היא קולנית לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין קולה

משנה מסכת כתובות ז:

A woman loses her rights to a ketubah if she breaches 'dat Moshe' or 'dat Yehudit'. Breach of dat Moshe involves a failure to keep Torah laws which directly impact on her husband and their marriage, eg she gives him non-kosher food, or does not go to the mikveh. Dat Yehudit appears to relate specifically to issues of tzniut and the appropriate behavior of a Jewish wife.

18. בזמן שהיא נוהגת בעצמה דת יהודית שהיא צנועה זוכה שיוצאין ממנה בנים בעלי מקרא בעלי משנה בעלי מע"ט.

במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה ח

Chazal specifically associate dat Yehudit with tzniut.

19. דת יהודית - שנהגו צנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא.

רש"י כתובות עב.

Rashi defines dat Yehudit as the custom (minhag) of Jewish women, even though such a custom may have no specific written halachic source.

20. ואיזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל

רמב"ם הלכות אישות פרק כד

The Rambam defines dat Yehudit as the 'minhagim of Jewish women pertaining to tzniut'.

- As such, irrespective of any other specific halachic issues, pants for women will only be permitted in a specific community if the observant women in that community who are sensitive to issue of tzniut consider them to be an acceptable alternative to skirts.
- In almost all observant societies today, this is not the case¹⁴.

21. לפיכך מכנסיים שהם מיוחדים לנשים והם צנועים, אם הדבר מקובל ביישוב שאת גרה בו הדבר מותר. באשר לטוניקה על המכנסיים, אם הכיסוי מכסה את רוב הירך (החלק שבין האגן לברך), הרי גם הרגליים מכוסות ואף החלק העליון של הרגל מכוסה כדמות חצאית, והרי זה לבוש צנוע

אמנם אם את הולכת למקום בו הדבר אינו מקובל, וכגון שאת נוסעת להתארח ביישוב ששם אין נוהגות להלך כך, מן הראוי לכבד את דרכי הלבוש באותו מקום בעניינים של לבוש יש דברים שהם הלכות ויש דברים שהם מנהגים שנקבעים על ידי דפוסים חברתיים של זמן ומקום בכלל בענייני צניעות במלבושים אל לו לאדם להעמיד את דרכו רק על שורת הדין, אלא מן הראוי לכבד את מנהגי המקום של חברת שומרי תורה ומצוות אליה הוא רוצה להשתייך.

ש"ת שיח נחום קט, לבוש מכנסי חצאית

Rav Nachum Rabinovitch stresses that loose trousers are only halachically permitted in a community in which this is considered acceptable. He also points out that, even where this is the case, if a woman is visiting another community which has a different custom, she will be required to adjust accordingly to avoid causing offence.

22. מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת

משנה פסחים פרק ד משנה א

The basic principles of minhagim require visitors to keep the chumrot of the place they came from and of the place they are visiting (a) as long as they are not causing machloket; and (b) until they move permanently to the new place.

13. דת יהודית is NOT 'דעת' and does NOT refer to 'יהודיות'! דת יהודית means 'Jewish religious practice'. (Some old manuscripts of the Mishna actually use the wording דת יהודים) It does not refer specifically to women (yehudit is simply the feminine adjective 'Jewish').

14. Rav Aharon Lichtenstein flags another factor that is relevant to the discussion about pants. In the historical evolution of women wearing pants, one motivating factor was often the perception that wearing a "male" style of dress would make others (usually men) take women more seriously. I remember this well from my time as a lawyer, when some women lawyers would very consciously wear a pantsuit, rather than a skirt or dress. Perhaps even more than egalitarian agendas, the idea that women feel the need to dress like men to be taken seriously flies in the face of the Torah's focus of the independent chashivut of women in their own right, and not just as men may superficially perceive them. Of course, many women wear pants for other reasons, including comfort, style, or practicality, but there remains a perception that the skirt or dress is somehow disempowering or oppressive toward women. This kind of thinking inadvertently panders to male prejudices, and Rav Lichtenstein was keen to avoid it.

On the issue of Dat Yehudit and community¹⁵:

- It is based on the local practice of women who are sensitized to tzniut issues and who are careful to observe halacha. Tzniut is about awareness and sensitivity, not just about being 'halachic'.
- 'Community' is not judged today by location or geography but by association. If you were a 'card carrying member' etc.
- Dat Yehudit is subjective and will change over time, but in an organic way, otherwise there is a risk of pritzut.
- Dat Yehudit relates to issues beyond pure dress, styles, colors etc to include other forms of behavior.
- Dat Yehudit may also apply to men.
- Dat Yehudit will invoke the halachot of minhag eg with regard to visiting other places. Is there a local minhag for 'visitors'?¹⁶

F] PANTS, SKIRTS AND RELIGIOUS SIGNALING

23. To a certain extent, in the last few decades the skirt has become a sort of "yarmulke" for the scrupulously observant girl who strives to follow our Sages' ethical guidelines, as reflected in their halachic rulings¹⁷. By her refusal to wear trousers, she demonstrably declares that she is unwilling to resign herself to the dictates of modern style, and that she takes exception to the immorality so rampant these days in society at large. For the modest young woman who comes into contact with the society in the context of her daily work or study, this last factor has special import. Such girls surely need a constant reminder that they do not identify with the values and lifestyle of their surroundings.

Rav Eliakim Getsel Ellinson, *Women and the Mitzvot Vol. 2: The Modest Way*, chap. 5, fn. 129 (p. 264)¹⁸

G] PANTS, SKIRTS AND THE DRESS OF BNEI TORAH

24. While there is little doubt that in many instances the type of slacks currently in vogue do not conform with halachic norms of modest dress, it is difficult to agree that this must necessarily always be the case. For example, an ensemble including slacks designed to be worn under a long modestly cut tunic does not appear to be inherently immodest. It appears to this writer that the wearing of slacks by students attending institutions of Jewish learning and others identified as standard-bearers of Jewish observance poses the possibility of a quite different transgression. Rambam, Hilchot De'ot 5:9 presents a detailed discussion of the garb appropriate for a talmid chacham. A Torah scholar is forbidden to wear gaudy or ostentatious clothes, or garments which are demeaning in nature ... It is quite evident that the term talmid chacham in this context does not refer exclusively to one who has excelled in scholarship, but to anyone who is viewed by the public as a member of the scholarly community. It would also appear that the dictum, "The wife of a scholar is as a scholar," is applicable with regard to these provisions. The governing concern is that those viewed as exemplars of Torah study, whether male or female, comport themselves in a way which enhances rather than detracts from the honor and esteem in which Torah is held. Hence it would seem that as long as slacks are viewed as improper attire by significant segments of the Jewish community, the wearing of such garb by those charged with bearing the banner of Torah should not be sanctioned.

Rav J. David Bleich, *Contemporary Halakhic Problems: Volume II* (New York: Ktav, 1982), pp. 144–47.

H] SKI PANTS & SCRUBS

25. (ד) בדבר אם מותרת ללבוש מכנסים לצורך גלישה, דקשה לגלוש בלא מכנסים, וגם אם תפול, הוי לה למעליותא מבלא זה כמובן. הנה לא אכניס עצמי בנוגע להגלישה בעצמה דבודאי לא הוי מדת הנשים הצנועות. רק במה דנוגע ללבישת המכנסים הנ"ל. די"ל לכאורה דדבר זה תלוי בפלוגתת הפוסקים, אם היכא דלובשין כדי להגן מפני החמה והצינה שרי, דלהש"ך שרי, ובס' יד הקטנה חולק עליו ואוסר אף בכה"ג, וי"ל דהה"ד בנד"ד. ודוקא במלבוש א' לבד, אבל היכא שלובשת כל המלבושים כאיש, גם להש"ך אסור כמבוא' בדבריו. ... אבל לאחר העיון נראה דכעין נד"ד, אף שיהי' רק מלבוש א', אסור לכ"ע, דבודאי גם הש"ך מתיר רק כמו חמה וצינה, דאינו תלוי ברצונו למנוע מזה. משא"כ כה"ג דמי התיר לה לילך לגלוש ולהלביש עצמה בבגדי אנשים? לא תגלוש ולא תלבוש!

שו"ת מנחת יצחק חלק ב סימן קח

15. These issues are dealt with in depth in my recent book: *Reclaiming Dignity: A Guide to Tzniut for Men and Women*.

16. Another significant tzniut question in some religious societies in Israel is the phenomenon of the skirt (sometimes above the knee) with pants underneath. See *Avo Beitecha* by R. David and Avraham Stav, pp. 234–240, for an analysis of the halachic implications.

17. This was written in 1981. Nevertheless, if one were to ask a secular child in Israel today what typifies a dati person, they are very likely to say that a religious man wears a kippah and a religious woman wears a skirt. In the 1990s, I worked for many years as a corporate real estate lawyer in London, in a society where it was rare to see a kippah in the financial centers of the city. Wearing a kippah in an overwhelmingly non-Jewish environment proved to have a very significant and positive impact on the kinds of things I was asked to do and the places I was invited to go. It did not however impede in any way the development of my legal career.

18. See also the end of his "Perspectives" at the beginning of that chapter.

Once the pants in question become utilitarian there is the important potential heter that we saw in the previous shiur, based on wearing an item of the other gender's clothing for warmth or protection. R. Weiss weighs that consideration for ski pants but concludes that it is not appropriate to rely on it since there is no 'need' to ski! Clearly, the issue of 'need' will have to be weighed differently for different individuals¹⁹.

- Regarding scrubs, there is clearly an overriding need for sterility in a hospital. However, that may in some situations be able to be achieved through a scrub skirt rather than pants²⁰.

26. Normally, the concept of tzniut is discussed in rather technical terms: how low or how high a hemline, the length of sleeves, the form of dress, the number of square millimeters of skin that may be exposed and so on. Indeed, these are important issues, but they are aspects or details of tzniut, not its heart. It would be a pity to limit our understanding of tzniut to that which can be measured by a ruler, while ignoring its conceptual matrix. What should concern us is the worldview of Judaism that informs the concept and the practice of tzniut, an exceedingly important Jewish principle and value which touches the fundamentals of our faith.

Rabbi Dr Norman Lamm, *Tzenuit: A Universal Concept*, Seventy Faces: Articles of Faith vol. 1, p. 190.

19. Many poskim recommend wearing a skirt that covers at least the upper part of the leg on top of the ski-pants or scrubs. This may or may not be possible, depending on the circumstances. See also R. Ari Enkin on ski pants on <https://outorah.org/p/87858/>

20. In the case of hospital scrubs, there are also many other issues, including the kind of work that is being done and the extent to which wearing a skirt will compromise work and professional relationships with colleagues and patients. Where possible, a scrub skirt will usually be halachically preferable to scrub pants. In the case of army uniform there are other factors, ranging from practical issues relating to training exercises to crucially important issues of identity as a religious soldier. For many women soldiers, wearing a skirt can be an essential tool in projecting and reinforcing their religious identity. Such complexities should be raised as a personal sh'eilah to a Rav who understands the questioner's background and all the relevant circumstances.